

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om rituelle slagtninger

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om rituelle slagtninger

Justitsministeriet
Civilkontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K

April 1997

Udtalelse om rituelle slagtninger

© 1997 Det Dyreetiske Råd

København

Grafisk tilrettelægning: Karsten Borup

Reproduktion: Notex – Tryk & Design a-s

Sat med Minion og Rotis Semi Serif

og trykt hos Notex – Tryk & Design a-s, København

1. udgave, 1. oplag

Printed in Denmark 1997

Det Dyreetiske Råd

Det Dyreetiske Råd er nedsat i henhold til Dyreværnsloven, som trådte i kraft 1. september 1991. Rådet erstattede Det Ethiske Råd vedrørende Husdyr, som havde fungeret siden 1986.

Rådet består p.t. af flg. 11 medlemmer:

Lektor Peter Sandøe (formand)
Informationschef Gudrun Andreasen
Kontorchef Mogens Kjærgaard Møller
Agronom Charlotte Lønborg Frantzen
Forsker Mette Giersing
Professor J. Fris Jensen
Gårdejer Karsten Vig Jensen
Kredsdyrlæge Svend Johansen
Bankfuldmægtig Bent Olufsen
Journalist Poul Thomsen
Forretningsfører Marianne Wiberg

Det Dyreetiske Råd har til opgave ud fra en etisk vurdering at følge udviklingen inden for dyreværn. Rådet kan afgive udtalelse om spørgsmål inden for dyreværn og skal på Justitsministerens begæring afgive udtalelse om særlige spørgsmål vedrørende

lovgivningen om dyreværn (jf. Dyreværnsloven, § 25.)

Udtalelsen om rituelle slagtninger er Rådets sjette større udtalelse. I september 1992 fremsatte Rådet en udtalelse om dyreforsøg, der blev lagt til grund for den revision af Lov om Dyreforsøg, som trådte i kraft 1. oktober 1993. I oktober 1993 fremlagde Rådet en udtalelse vedrørende svineproduktion, i februar 1995 en udtalelse vedrørende slagtefjerkræ, i november 1995 en udtalelse om økologisk husdyrproduktion og i juni 1996 en udtalelse om bioteknologi i forbindelse med dyr.

Alle henvendelser til Det Dyreetiske Råd bedes rettet til Rådets sekretariat:

Det Dyreetiske Råd
Justitsministeriet
Civilkontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K
Att. Helle Frøshøj
Tlf. 33 92 27 80

Indhold

Baggrund

5

Rituelle slagtninger i Danmark

6

Overordnet etisk stillingtagen

8

Slagtning af kvæg

9

Slagtning af lam og får

9

Slagtning af kyllinger

10

Konklusion

10

Bilag 1

11

Bilag 2

12

Udtalelse om rituelle slagtninger

Det Dyreetiske Råd er den 20. november 1996 af Justitsministeriet blevet bedt om at fremsætte en udtalelse vedrørende rituelle slagtninger.

Anledningen er, at to partier i Folketinget har stillet forslag om en ændring af Dyreværnslovgivningen, således at det ikke længere vil være muligt i Danmark at foretage rituelle slagtninger uden forudgående bedøvelse.

Baggrund

Rituel slagtning, såvel den jødiske schächtning som den islamiske halal-slagtning, udføres efter religiøse forskrifter, der har oprindelse i Det Gamle Testamente.

Jøderne opfatter det som et religiøst guddommeligt bud fra Det Gamle Testamente, at de kun må spise dyr, som er schächtede. Dette indebærer bl.a., at dyret ikke må være beskadiget, inden dets halspulsårer overskæres med et enkelt sammenhængende snit fra en særligt udvalgt og meget skarp kniv.

I selve Det Gamle Testamente findes der ikke slagteanvisninger, men der henvises til, at Gud har foreskrevet en bestemt metode. Den nærmere redegørelse herfor fremgår af den såkaldte mundtlige lovgivning, som efter den jødiske opfattelse blev givet Moses på Sinai Bjerg. Den jødiske lovgivning, Talmud, indeholder også en del fortolkningslitteratur, hvor der i moderne tid bl.a. er taget stilling til bedøvelse inden schächtningen. De bedøvelsesformer, som man kender til i dag, er ikke acceptable for jøder.

Koranen, der af muslimer betragtes som Guds tale til mennesket, har enkelte udsagn, hvor det gø-

res gældende, hvad det er tilladt (*halal*) for muslimer at spise. Det gælder eksempelvis kapitel 2, vers 169: "Oh I mennesker, spis af det, der er tilladt og godt på jorden og følg ikke i Satans fodspor, thi han er jer en åbenbar fjende". I samme kapitel, vers 173-74 er det, der er forbudt (*haram*), eksplicit fremhævet: "Oh I som tror, spis af de gode ting, som Vi har forsynet jer med, og vær taknemmelig mod Allah, hvis det er Ham i tjener. Han har kun forbudt jer det selvdøde og blod og svinekød og det, hvorover et andet navn end Allahs er blevet påkaldt. Men den, der er tvunget af sult, uden at begære det eller overtræde mindstemålets grænser – over denne kommer der ingen straf for synd, thi Allah er Tilgivende, Barmhjertig".

Koranen selv rummer ingen beskrivelse af slagtemetoder. De nærmere regler, der lægges til grund i den islamiske verden i den forbindelse, er systematiseret på baggrund af profetens sædvane, der af eftertiden kendes via et meget stort antal traditioner. Det er disses konkrete indhold, der har gjort det muligt at opstille de nærmere regler for måden, hvorpå dyr, der er tilladte for muslimer, skal slagtes. Generelt er princippet her, at blodet skal tømmes af det slagtede dyr ved hjertets egen kraft.

Slagtningen foregår teknisk set på samme måde, hvad enten der er tale om schächtning eller halal-slagtning, nemlig ved, at dyret fastholdes, hvorefter en person, udpeget af pågældende religiøse samfund, overskærer dyrets hals med en speciel stor og skarp kniv. Alle bløddele på halsens underside gennemskæres med et tværsnit, der skal udføres hurtigst muligt, og helst i ét uafbrudt snit, og således at de store blodkar, såvel vener som arterier, i begge sider åbnes.

Rituelle slagtninger i Danmark

Rituel jødisk slagting blev oprindeligt foretaget på Københavns Offentlige Slagtehus i Kødbyen i henhold til et særligt regulativ udstedt af Magistraten, hvoraf fremgår, at slagtingerne skulle foretages særskilt, således at ingen uvedkommende kunne overvære slagtingerne, og der skulle iagttages særlige forholdsregler med hensyn til "kastning" af dyrene, før halssnittet blev lagt. Der skulle således anvendes en særlig madras, der kunne aftage stødet mod dyrets hoftehjørne ved kastningen.

Slagtingerne er foregået på denne måde på Københavns Offentlige Slagtehus indtil 1953, hvor Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 233 af 15. august 1953 om slagting af husdyr fastsatte obligatorisk krav om bedøvelse af slagtedyret, dog bortset fra fjerkræ, der kunne slagtes ved afhugning af hovedet. De jødiske slagtinger fortsatte dog på grundlag af en dispensation. Ved bekendtgørelse nr. 234 af 24. juni 1954 om ændring af bekendtgørelse nr. 233 blev slagting efter jødisk ritus igen tilladt.

I begyndelsen af 1960'erne blev der fra Justitsministeriet også givet enkelttilladelser til, at rituel slagting efter islamisk ritus kunne foretages på Københavns Eksportslagteri (tidligere Københavns Offentlige Slagtehus) på betingelse af, at slagtingerne blev foretaget på tilsvarende måde, som ved de jødiske slagtinger, og på betingelse af, at kødet ikke blev afsat til eksport.

Sådanne enkelttilladelser til halal-slagting blev givet helt op til 1980, hvor Justitsministeriet gav en stående tilladelse og samtidig ophævede begrænsningen om, at kødet kun måtte afsættes i Danmark.

Rituel slagting af dyr blev herefter foretaget i henhold til bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 200 af 26. marts 1986 om slagting af husdyr, ændret ved bekendtgørelse nr. 568 af 1. juli 1993 og nr. 879 af 16. november 1993. Slagting af større dyr, dvs. kreaturer og får, blev fortsat næsten udelukkende foretaget på Københavns Eksportslagteri indtil 1991, hvor slagteriet blev nedlagt, hvorefter de rituelle slagtinger blev overført til slagteriet NV-OX A/S i Slagelse.

Ved slagtingerne blev der til større kreaturer

(over 70 kg) anvendt den såkaldte roterende kasteboks, hvor dyrene kom til at ligge på ryggen under slagtingen, medens de mindre kreaturer og lam blev fastholdt manuelt på en slagtebænk.

Det Etske Råd Vedrørende Husdyr fremsatte en udtalelse efter rådets besøg på Københavns Eksportslagteri i 1988. Dens konklusion var, at de rituelle slagtinger kunne anses for forsvarlige, såfremt der var tale om enkeltslagtinger, og såfremt fikseringsboksen blev ændret. Rådet anbefalede en boks, hvori dyrene kunne fastholdes og slagtes i opretstående stilling. To medlemmer af Rådet kunne ikke tilslutte sig udtalelsen. De fandt, at slagtemetoden "selv under ideelle forhold indebærer ubehag, smerte og lidelse, som dyrene kan forskånes for ved bedøvelse".

Kravet om anvendelse af den omtalte fikseringsboks ved de rituelle slagtinger blev indført i Justitsministeriets bekendtgørelse om slagting af husdyr i 1993. Boksen blev installeret på slagteriet NV-OX A/S i Slagelse samme år.

I bekendtgørelsen var det fortsat en betingelse, at slagtingerne (bortset fra fjerkræ) skulle foregå på et eksportslagteri. Denne betingelse var begrundet i, at der på eksportslagterier er ansat fuldtidsbeskæftigede dyrlæger, som fører tilsyn med slagtingerne og på den måde sikrer, at de bliver udført på en teknisk korrekt måde.

Nugældende bestemmelser vedrørende slagting af dyr er fastsat i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1037 af 14. december 1994 om slagting og aflivning af dyr. I bekendtgørelsen er der i § 6 og § 11 stillet krav om, at såvel dyr, der tilføres et slagteri, som dyr, der slagtes uden for slagterier (hjemmeslagting), skal bedøves eller aflives omgående ved hjælp af de metoder, der er angivet i bekendtgørelsens kapitel 9.

I § 7, stk. 1, er fastsat, at det dog skal være tilladt at slagte husdyr uden bedøvelse, når slagtingen foretages efter jødisk eller islamisk ritus. I stk. 2-5 er angivet betingelser for rituel slagting uden bedøvelse i henhold til stk. 1. Det fremgår heraf bl.a.:

- at slagting af andre dyr end fjerkræ (dvs. kvæg og får) skal foretages på et eksportautoriseret slagteri, at slagtingen skal overvåges af en

embedsdyrlæge, at dyret skal fastholdes på forsvarlig måde, og at der ved slagtning af kvæg skal anvendes en boks, hvor dyret fastholdes i *opretstående* stilling,

- at slagtning af fjerkræ skal overvåges af en embedsdyrlæge, og at dyret skal fastholdes på forsvarlig vis,
- at slagtning skal foregå ved, at begge halspulsårer og halsvener overskæres med et skarpt redskab, umiddelbart efter at dyret er fikseret,
- at slagterier, der ønsker at foretage slagtning uden bedøvelse, forud skal anmelde dette til Veterinærdirektoratet.

I 1980 godkendte Islamisk Kulturcenter, at der ved rituel slagtning af kreaturer efter islamisk ritus kunne foretages bedøvning ved brug af den såkaldt ikke-penetrerende bolt pistol, således at dyret forud for slagtningen blev bedøvet ved et kraftigt slag på panden, uden at der herved opstod kraniebrud med beskadigelse af dyrets hjerne. Denne slagtemetode er efter tilladelse fra Veterinærdirektoratet anvendt på en række kreaturslagterier i Danmark ved slagtning af kreaturer, såvel med henblik på afsætning af kødet i Danmark som med henblik på eksport til lande i Mellemøsten.

I 1986 blev det endvidere accepteret, at der ved slagtning af dyr efter islamisk ritus foretages bedøvelse ved hjælp af et el-bedøvningsapparat forud for slagtningen. Denne metode har siden været anvendt i vid udstrækning ved slagtning af kyllinger med henblik på eksport til Mellemøsten, og ligeledes i en vis udstrækning ved rituel slagtning af får, hovedsageligt med henblik på afsætning her i landet.

Rituelle slagtninger af kreaturer, får/lam og kyllinger foretages således ved følgende slagtemetoder:

- Slagtning med forudgående bedøvelse efter muslimsk ritus.
- Slagtning uden forudgående bedøvelse efter muslimsk eller jødisk ritus.

Slagtninger efter førstnævnte metode udføres som nævnt på danske kreaturslagterier og fjerkræslagterier og adskiller sig i dyreværnmæssig henseende ikke fra andre slagtninger her i landet, idet der anvendes en godkendt bedøvningsmetode, som omgående bringer dyrene i bevidstløs og dermed smertefri tilstand, som varer indtil døden er indtrådt på grund af afblødningen.

Slagtning efter den anden nævnte metode udføres på enkelte fjerkræslagterier og et enkelt kreaturslagteri, som har anmeldt dette til Veterinærdirektoratet. Slagtingerne udføres med henblik på afsætning af kødet til herboende muslimer og jøder, men også med henblik på eksport til jødiske og muslimske forbrugere, som ikke accepterer slagtning med forudgående bedøvning af slagtedyret.

Der er ikke fastsat bestemmelser, der begrænser omfanget af de rituelle slagtninger, der udføres i henhold til § 7 i førnævnte bekendtgørelse, og der er ikke regler om særskilt opgørelse eller indberetning af antallet af de rituelt slagtede dyr, ligesom der ikke er fastsat begrænsninger for afsætningsområdet eller krav om særlig mærkning af kødet.

Veterinærdirektoratet har efter anmodning fra Dyreværnsrådet forespurgt de pågældende fjerkræslagterier og det pågældende kreaturslagteri om antallet af rituelle slagtninger foretaget uden bedøvelse, og det fremgik heraf, at der i 1994 var slagtet i alt ca. 5.500 stk. kvæg, får og lam, mens der samme år var slagtet knap 10 mio. stk. fjerkræ. Dette skal ses på baggrund af det totale antal slagtninger, der i 1994 udgjorde 800.000 kreaturer, 50.000 får/lam og 100 mio. kyllinger. Opgørelsen viste samtidig, at der har været en svag stigning i antal slagtninger *uden* bedøvelse af kreaturer og får, og en kraftigere stigning i omfanget af rituel slagtning af fjerkræ.

Ved en rundspørge foretaget på foranledning af et af Rådets medlemmer i februar 1997 fremgik det, at de slagterier, som i 1994 foretog rituel slagtning af fjerkræ uden bedøvelse i mellemtiden var ophørt hermed. Senere har Rådet dog ad omveje erfaret, at to af slagterierne har genoptaget disse slagtninger.

Noget af det rituelt slagtede kød kan tænkes at blive solgt uden særlig mærkning. F.eks. giver rituel slagtning af kvæg til brug for jøder en overskuds-

produktion af oksekød, idet jøderne kun accepterer forparten som kosher. Der er i kødloven ikke hjemmel til at forlange en særlig mærkning af kød, som stammer fra rituel slagtede dyr – hverken af det kød, der slagtes i Danmark, eller af det kød, der importeres fra udlandet.

I Rådskonklusion 93/119/EF af 22. december 1993 om beskyttelse af dyr på slagte- eller aflivningstidspunktet er der ikke anført særlige restriktioner vedrørende rituel slagting, og i bekendtgørelse nr. 351 af 2. maj 1996 om fersk kød er rituel slagting nævnt som en mulig slagtemetode.

Rituelle slagtinger uden bedøvelse foretages så vidt vides i alle europæiske lande, undtagen i Sverige, Norge og Schweiz, hvor slagtemetoden er forbudt, men hvor rituel slagtet kød tillades indført til brug for medlemmer af de pågældende religiøse samfund. I Finland tillades rituelle slagtinger uden forudgående bedøvelse; men for større dyr (kvæg, får og lam) kræves det, at bedøvelsen sker samtidig med, at halspulsårerne skæres over.

Rådet er bekendt med, at der ved Dansk Teknologisk Institut foregår et arbejde med henblik på at udvikle en alternativ bedøvelsesmetode, som måske vil være acceptabel set ud fra et religiøst synspunkt. Der er søgt midler til i samarbejde med forskere ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole at afprøve metoden.

Overordnet etisk stillingtagen

Ved en etisk stillingtagen til rituelle slagtinger er der to vægtige etiske krav, som kan komme i konflikt med hinanden, nemlig kravet om ikke at påføre dyr smerte og anden lidelse og kravet om at udvise tolerance over for menneskers religiøse overbevisninger.

Kravet om ikke at påføre dyr smerte og anden lidelse i forbindelse med slagting og anden form for aflivning er stadfæstet i § 13 i Dyreværnsloven, hvor det hedder, at “den, der vil aflive et dyr, skal sikre sig, at dyret aflives så hurtigt og så smertefrit som muligt”.

Det er veldokumenteret, at korrekt udført bedø-

velse ved hjælp af elektricitet (på fjerkræ, får og lam) eller skydning med boltpistol (på kvæg, får og lam) medfører umiddelbart bevidsthedstab og derfor sikrer, at den efterfølgende slagting foregår på en måde, så dyrene ikke lider. Derfor er hovedprincippet i de gældende regler for slagting da også, at dyrene skal bedøves inden slagting.

For at det ud fra en etisk betragtning overhovedet kan komme på tale at afvige fra dette princip, må der være tungtvejende modsatrettede hensyn.

I vor kultur bekender vi os til en tolerance i religiøse spørgsmål. Vi respekterer det enkelte menneskes religiøse overbevisning, og der skal meget stærke grunde til at gribe ind i de aktiviteter, som forbindes med religionsudøvelsen.

Rituel slagting uden bedøvelse er en vigtig forudsætning for, at ortodokse jøder og en del medlemmer af de islamiske trossamfund kan leve i overensstemmelse med deres religiøse overbevisning.

Et eventuelt dansk forbud mod rituel slagting uden forudgående bedøvelse vil næppe hindre jøder og muslimer i at importere kød fra rituel slagtede dyr; men det kan blive opfattet som om, at samfundet ikke respekterer den pågældende side af religionsudøvelsen.

Det er Det Dyreetiske Råds opfattelse, at hensynet til respekten for muslimers og jøders religiøse overbevisning er tilstrækkeligt tungtvejende til, at man ikke uden videre kan afvise rituelle slagtinger uden bedøvelse. Det bør bero på en konkret vurdering, om og i givet fald på hvilke betingelser rituelle slagtinger uden forudgående bedøvelse kan accepteres.

Kravet om ikke at påføre dyr stærk smerte og anden intens lidelse er ufravigeligt. Det samme krav genfindes i forsøgdyrslovgivningen, hvor nok så vitale menneskelige behov, f.eks. i forbindelse med sygdomsforskning, ikke kan retfærdiggøre, at dyr kan påføres intens lidelse.

Det overordnede princip er derfor, at hensynet til den religiøse tolerance må vige for hensynet til dyrevelfærd, hvis de rituelle slagtemetoder medfører en dokumentérbar risiko for stærk smerte og anden intens lidelse hos dyrene.

På denne baggrund har rådet taget stilling til de

forskellige former for rituel slagtning uden forudgående bedøvelse, som praktiseres i Danmark.

Slagtning af kvæg

Ved rituel slagtning af kvæg uden forudgående bedøvelse er der tre led i processen, som man kan have mistanke om vil være forbundet med lidelse: Fikseringen, overskæringen af halsen og blodudtømningen.

Kvæg, som skal slagtes rituelt uden forudgående bedøvelse fastholdes stående i en særlig fikseringsboks. Den nu anvendte boks er indført efter anbefaling fra Det Ethiske Råd vedrørende Husdyr. Der er ingen tvivl om, at det er forbundet med angst og stress for dyret at blive fastholdt på denne måde. Samtidig er fikseringen dog en fordel med henblik på at mindske risikoen for fejl i forbindelse med slagtningen. Dyr, som ikke slagtes rituelt, fikseres ikke på samme måde, hvorfor der af og til forekommer fejlskydninger i forbindelse med boltipistolbedøvningen.

At dyrets hals bliver skåret over, medens det er ved fuld bevidsthed, virker meget dramatisk. Det er dog vigtigt at gøre sig klart, at dyret ikke selv er klar over, hvad der foregår. Samtidig ved man fra mennesker, at snit foretaget med en meget skarp kniv normalt ikke i det øjeblik snittet udføres medfører nogen eller kun en begrænset smerteoplevelse. Således vil dette led i den rituelle slagtning efter alt at dømme ikke give anledning til væsentlige lidelser. Vurderingen på dette punkt er dog forbundet med usikkerhed, bl.a. fordi der ikke så vidt Rådet er bekendt foreligger nogen videnskabelige undersøgelser af dyrenes smertereaktioner ved selve halssnittet.

Endelig er der tidsrummet, fra halspulsårerne er skåret over, til dyret med sikkerhed har mistet bevidstheden. Tidligere var det den almindelige opfattelse, at dyret efter få sekunder ville miste bevidstheden som følge af blodtryksfaldet. Indgående neurofysiologiske undersøgelser foretaget i de forløbne 20 år viser dog, at kvæg kan opretholde hjerneaktivitet i flere minutter efter, at halspulsårerne er skåret over. Dette kan bl.a. forklares med henvisning til, at kvæg

har en blodforsyning fra nogle arterier, som ligger lige bag rygsøjlen. Disse arterier overskæres ikke ved halssnittet. Endvidere kan blodtabet fra hovedpulsårerne i en del tilfælde mindskes som følge af blodpropper, der dannes i de overskærte årer. Man kan ikke med sikkerhed sige, at dyrene er ved bevidsthed lige så længe, som der er hjerneaktivitet; men man kan heller ikke med nogen rimelig sikkerhed udelukke det (jf. vedlagte fagkyndige udtalelse fra Flemming Bager og Martin Lauritzen.) Således er der en reel risiko for, at dyrene kan være ved bevidsthed og muligvis opleve intense lidelser i flere minutter efter, at halsen er blevet skåret over på dem.

Rådets konklusion bliver derfor:

Rituel slagtning uden bedøvelse på kvæg, som den praktiseres i dag, er ikke etisk acceptabel.

En mulig løsning består i at stille krav om, at dyrene skal skydes med boltipistol omgående efter, at blodårerne i halsen er skåret over. Dyrene vil så højst opleve en meget kortvarig smerte, samtidig med at det religiøst bestemte krav, om at dyret skal være ubeskadiget, når halsen snittes, bliver imødekommet.

Slagtning af lam og får

Rituel slagtning uden bedøvelse af får og lam foregår på den måde, at dyrene enkeltvis bliver båret op på en slagtebænk, hvor de bliver lagt på ryggen eller siden. Dyrene fastholdes manuelt under slagtningen og indtil døden er indtrådt.

På baggrund af Rådets egne iagttagelser i forbindelse med slagtning af lam på NV-OX A/S i Slagelse er der ikke noget væsentligt at indvende mod denne form for slagtning. Dyrene bliver håndteret på en måde, der i forhold til, hvad der er normen ved industrielle slagtninger, kun kan betegnes som skånsom. Selve halssnittet giver tilsyneladende ikke anledning til stærke reaktioner hos dyrene, som dør i løbet af få sekunder.

Disse iagttagelser underbygges af videnskabelige

undersøgelser, som dokumenterer, at overskæring af halspulsårerne hos får medfører tab af hjerneaktivitet efter meget kort tid (jf. vedlagte fagkyndige udtalelse fra Flemming Bager og Martin Lauritzen).

På denne baggrund er Rådets konklusioner:

Der er ikke grund til at ændre reglerne for rituel slagting uden bedøvelse af får og lam. Dette dog under den klare forudsætning, at det enkelte dyr i forbindelse med slagtingen fortsat vil blive håndteret så skånsomt og omhyggeligt som muligt.

Et mindretal af Rådets medlemmer er dog af den opfattelse, at det er mest konsekvent og rigtigt også her at forlange skydning med bolt-pistol eller anden form for bedøvelse omgående efter at snittet er lagt.

Slagtning af kyllinger

Det Dyreetiske Råd har ikke haft mulighed for at overvære rituel slagting uden bedøvelse af kyllinger, da man var blevet informeret om, at sådanne slagtninger ikke længere foregik i Danmark. I stedet har Rådet støttet sig til et notat om Dyreværnsrådets besøg på et fjerkræslagteri den 31. januar 1995, hvor der blev foretaget rituelle slagtninger af kyllinger uden forudgående bedøvelse.

De kyllinger, der skal slagtes uden bedøvelse, bliver lige som andre slagtekyllinger ophængt på slagtebåndet, ved at fødderne sættes i bøjler, således at dyrene kommer til at hænge med hovedet nedad. Selve slagtingen foregår ved at nogle slagtere, der står langs båndet, med en kniv overskærer begge halspulsårer på kyllingerne. Efter snittet basker dyrene voldsomt med vingerne.

Det fremgår af Dyreværnsrådets rapport, at båndet ved normal slagting kører med en hastighed af 6400 dyr i timen og "noget mindre" ved rituel slagting uden forudgående bedøvelse. Men stadig vil der være tale om en særdeles høj slagtehastighed. Når dertil kommer, at dyrene basker stærkt med vingerne efter slagtingen, så kan det være svært at

sikre, at slagtingen af de følgende dyr foregår med den fornødne omhu. Slagterne kan under disse forhold umuligt holde øje med og sikre sig, at halsnittene bliver lagt korrekt på hvert eneste dyr.

Konklusionen bliver derfor:

Det er ikke etisk forsvarligt at foretage rituelle slagtninger af kyllinger uden forudgående bedøvelse på samleband, således som det hidtil er sket.

Hvis rituelle slagtninger af kyllinger uden forudgående bedøvelse skal være etisk acceptable, må de ske på tilsvarende måde som slagting af lam og får. Det vil sige, at hvert dyr skal fastholdes manuelt, når halssnittet lægges og indtil døden nogle sekunder efter med sikkerhed er indtrådt. I praksis vil det betyde, at antal slagtede dyr per time nedsættes væsentligt, hvilket etisk vil være en stor fordel.

Konklusion

Rituelle slagtninger uden forudgående bedøvelse er hidtil foregået på en måde, der ikke er etisk forsvarlig.

Der bør fremover stilles flg. minimumskrav til rituelle slagtninger uden bedøvelse:

- ved slagting af kvæg uden forudgående bedøvelse skal dyrene skydes med en bolt-pistol, omgående efter at halssnittet er lagt (ifølge et mindretal i Rådet bør dette også gælde ved slagtninger af får og lam)
- alle slagtninger uden forudgående bedøvelse skal foretages som enkeltdyrsslagtninger og under forhold, der sikrer, at det enkelte dyr håndteres så skånsomt og omhyggeligt som muligt

En ændring af reglerne for rituelle slagtninger uden forudgående bedøvelse, som effektuerer disse krav, vil efter Rådets opfattelse i vidt omfang tilgodese de to relevante etiske krav – nemlig kravet om ikke at påføre dyr smerte og anden lidelse og kravet om at

udvise tolerance over for menneskers religiøse overbevisninger.

Der er blandt Rådets medlemmer nogen uenighed om, hvilken vægt de nævnte krav bør have i forhold til hinanden; men der er enighed om, at de anførte forslag til ændringer af reglerne udgør et rimeligt kompromis.

Rådet har diskuteret, om der skulle tilføjes et krav om, at rituelle slagtninger uden forudgående bedøvelse kun må foregå med henblik på at levere kød til herboende muslimer og jøder. Rådets medlemmer er ikke enige på dette punkt. Flertallet mener dog ikke, at det vil være hensigtsmæssigt med et eksportforbud. Hvis reglerne ændres i overensstemmelse med Rådets anbefalinger, så vil det ud fra en dyreværns-mæssig betragtning kunne forsvares, at rituelle slagtninger foregår her i Danmark.

Rådet er opmærksom på, at der forekommer illegale slagtninger uden forudgående bedøvelse. Denne problematik har Rådet dog valgt at lade ligge.

Rådet har også diskuteret den problemstilling, at kød fra dyr, der er slagtet uden bedøvelse, kan distribueres, uden at forbrugerne har mulighed for at vide, at kødet stammer fra dyr, som er schæchtede eller halalslagtede. Der er enighed om, at dette er en meget væsentlig problemstilling, som bør tages op i forbindelse med en politisk stillingtagen til rituelle slagtninger uden forudgående bedøvelse.

Bilag 1

Rådets aktiviteter i forbindelse med udtalelsen

Rådets har behandlet rituelle slagtninger på 4 møder i perioden december 1996 til april 1997

I forbindelse med to møder har Rådet på slagteriet NV-OX A/S i Slagelse overværet rituelle slagtninger uden forudgående bedøvelse, henholdsvis schæchtning af kvæg og halalslagning af lam.

Følgende personer har ydet sagkyndig bistand: forsker Flemming Bager, veterinærinspektør Søren Burchardt, overlæge Martin Lauritzen, overrabbiner Bent Lexner og lektor Jørgen Bæk Simonsen.

Forsker Merete Studnitz fra Statens Husdyrbrugsforsøg har fungeret som faglig sekretær.

Bilag 2

Udtalelse vedrørende rituel slagting af drøvtyggere

Denne udtalelse vedrører rituel slagting af får, geder og kvæg uden forudgående bedøvning.

Rituel slagting (schächtning og halal) sker ved at der lægges et snit gennem de bløde vævsdele på tværs af halsens underside, i højde omtrent med 2.-3. halshvirvel, således at de store halsarterier (Aa. carotis communis) og vener (Vv. jugulares) overskæres.

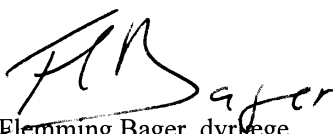
Når tab af hjerneaktivitet og død indtræder sker det som følge af en kompromitteret blodforsyning til hjernen samt det generelle blodtab.

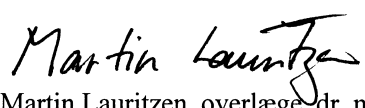
Der findes ikke objektive metoder til måling af angst eller frygt eller af smerteopfattelse hos dyr under slagting. Aktiviteten i hjernebarken, herunder dens evne til at reagere på udefra kommende stimuli kan registreres ved hjælp af objektive metoder, men følgeslutninger om tidspunktet for tab af sansevne forud for ophør af aktivitet i hjernebarken er rent spekulative.

Hos får og geder forsynes hjernen med blod i realiteten udelukkende gennem A. carotis og dens forgreninger. Undersøgelser har vist, at dobbeltsidig overskæring af A. carotis fører til tab af hjerneaktivitet i løbet af kort tid (sekunder). Det skal dog bemærkes, at der tilsyneladende kun er foretaget få forsøg på geder.

Hos kvæg modtager hjernen foruden fra A. carotis en del af sin blodforsyning fra Aa. vertebralis, som ikke overskæres ved rituel slagting. Undersøgelser har vist, at tiden til tab af hjerneaktivitet hos kvæg efter overskæring af halsarterierne er meget variabel (sekunder til minutter), og at den på grund af en række forhold (bl.a. mulighed for kompensatorisk forøgelse af blodgennemstrømningen i vertebralarterierne og risiko for dannelse af blodpropper i de overskårne halsarterier) ikke på forhånd med sikkerhed kan forudsiges at være kortvarig. På denne baggrund kan det ikke udelukkes, at kvæg efter overskæring af Aa. carotis kan føle smerte eller angst.

København, den 3. april 1997


Flemming Bager, dyrlæge
Statens Veterinære Serumlaboratorium


Martin Lauritzen, overlæge, dr. med.,
speciallæge i neurofysiologi,
Københavns Amtssygehus i Glostrup